

BIO-INDUSTRIE, EEN OMSTREDEN VERSCHIJNSEL IN DE LANDELIJKE GEBIEDEN

Jan Schreur

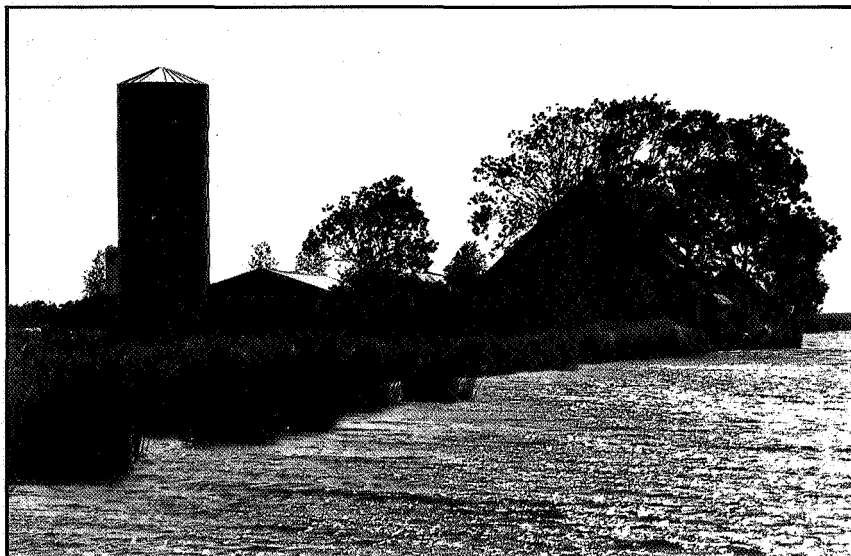
Bio-industrie of, zo men wil, intensieve veehouderij is een tak van de landbouw, die de laatste tijd nogal wat kritische reacties oproept. In dit verband valt o.a. te denken aan de aantasting van het welzijn van het dier, de eiwitverspilling, het hoge energieverbruik, de aantasting van natuur, milieu en landschap. In dit artikel zal ik mij hoofdzakelijk tot het laatste, de planologische en milieuhygiënische problemen, beperken.

Maar laten we eerst nagaan, wat precies onder het begrip valt te verstaan. Bio-industrie is het produceren op grote schaal van dierlijke producten (vlees, eieren, huiden enz.) op een kleine oppervlakte met als doel een zo hoog mogelijk rendement. Schaalvergroting, specialisatie, mechanisering en automatisering van de bedrijfsvoering zijn tendensen, die de gehele bio-industrie typeren.

Een essentieel kenmerk is verder een niet aan de grond gebonden bedrijfssysteem: het benodigde voer wordt van buiten het bedrijf aangevoerd, terwijl voor mest en gier een bestemming buiten het bedrijf moeten worden gevonden. De bio-industrie heeft zich slechts kunnen ontwikkelen dankzij de gunstige exportmogelijkheden en het gebruik van antibiotica.

Niet alleen kippen, kalveren en varkens, maar ook runderen (inklusief schapen), kalkoenen, eenden, konijnen en nertsen kunnen onderworpen zijn aan het bio-industriële produktieproces. Het melkveehouderijbedrijf, een der belangrijkste takken van de Nederlandse veehouderij, begint steeds meer de genoemde tendensen te vertonen.

Ook de grondgebondenheid neemt af door toenemend gebruik van krachtvoer. Daarom is er geen reden voorbij te gaan aan de planologische problemen van de melkveehouderij, voor zover die samenhangen met

Torensilo bij Wartena.

een intensieve produktiewijze.

Spanningsvelden

Weliswaar doen de grootste problemen zich voor op de kleinschalige zandgronden van Oost-, Zuid-, en Midden-Nederland, waar de bio-industrie zich vanuit het gemengde bedrijf sterk heeft ontwikkeld; maar ook in Noord-Nederland manifesteert de bio-industrie zich als een sluipend verschijnsel, dat meer en meer in konflikt komt met andere functies van het landelijke gebied, zoals die van natuur, milieu en landschap, het wonen en de recreatie.

Aard van de problemen

De planologische (en milieuhygiënische) problemen, die tot deze spanningsvelden

leiden, zijn van drieërlei aard: mestoverschotten, landschapsaantasting en stankhinder.

Door het niet-grondgebonden karakter van de bio-industrie ontstaan grote mestoverschotten, met name waar de bio-industrie sterk is gekoncentreerd. Het probleem is nog verergerd door het algemeen toegepaste drijfmestsysteem, waarbij vast mest en gier vermengd worden met een grote hoeveelheid spoelwater. Lozing van deze mest op oppervlaktewater is verboden, maar komt nog steeds voor. Overbemesting van het land verontreinigt bodem, grond- en oppervlaktewater door te hoge concentraties fosfaat, nitraat en zware metalen, waaronder het aan het varkensvoer toegevoegde koper.

Enorme - vaak vensterloze - gebouwencomplexen, zoals loodsen en schuren, brengen zowel door grootte als door hun uiterlijk ernstige visuele schade toe aan het

**DE TOEGANG
TOT HET HOK IS
STRENG VERBODEN**

landschap, vooral in kleinschalige kultuur-landschappen. De bedrijfsgebouwen zijn gewoonlijk voorzien van voedersilo's, die eveneens door grootte en uiterlijk detoneren in het landschap.

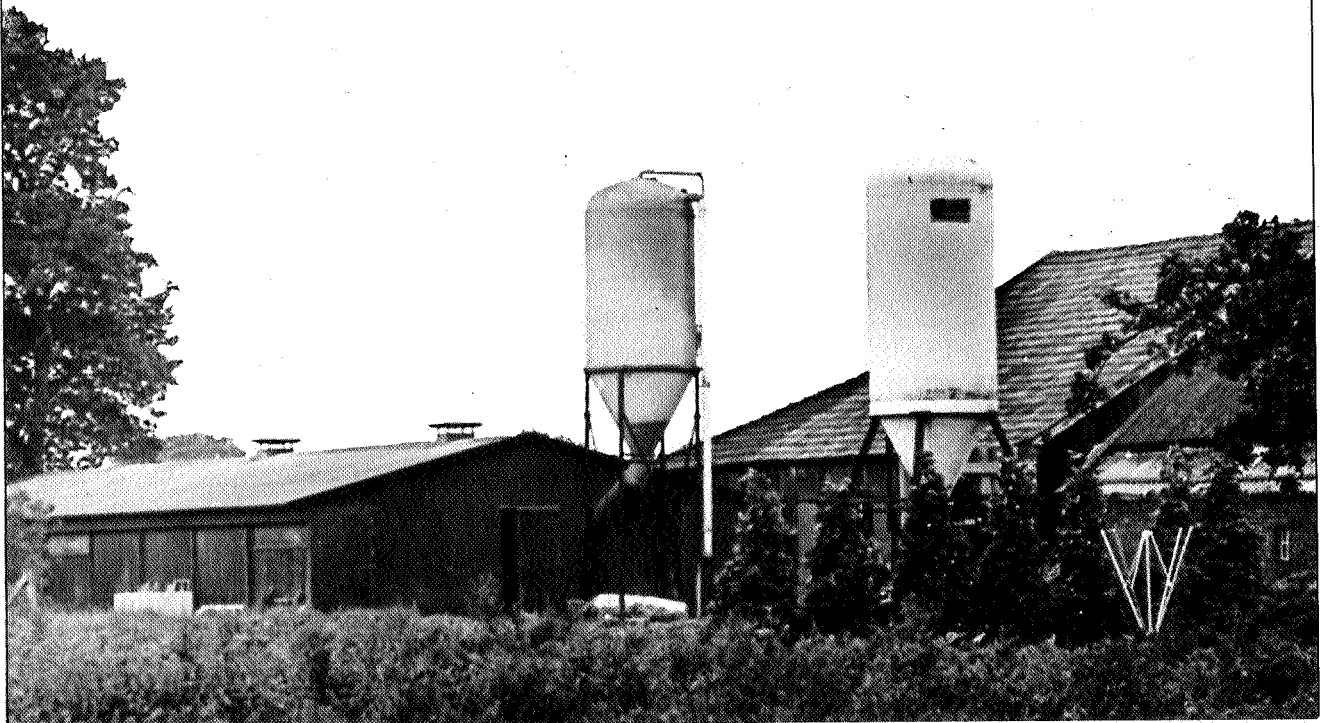
Terwijl door het proces van schaalvergroting de gebouwen steeds groter worden, zijn de vorm en de gebruikte bouwmaterialen (beton of steen en asbestplaten) uniform om

de kostprijs zo laag mogelijk te houden. Bovendien is het streekgebonden karakter, dat eigen is aan de traditionele agrarische bebouwing, in de bio-industrie volkomen verloren gegaan. Ook de melkveehouderij begint meer en meer tekenen van landschapsaantasting te vertonen door toenemende bouw van ligboxenstallen en vooral torensilo's. Deze silo's, die dienen

voor opslag van gras, ontsieren door hun grootte (in doorsnee 6-7 meter en tot ca. 30 meter hoog) open en minder gevoelige landschappen.

Tenslotte draagt ook de aanleg, verbreding en verharding van wegen tengevolge van meer en zwaarder transport (onder andere het zgn. tankmelken) bij tot de landschapsaantas-

Bioindustrie in Noordlaren

ting.

Een derde aspekt is de stank, die de bio-industrie kontinu verspreidt. De stank is voor omwonenden en rekreanten hinderlijk maar niet echt schadelijk.

Toekomstige ontwikkelingen en beleidsaspecten

Landelijk heeft men de ontwikkelingen in de bio-industrie lange tijd op hun beloop gelaten. De laatste jaren zijn echter diverse beleidsnota's verschenen, zoals bijvoorbeeld de Nota Intensieve veehouderij, de Nota Landelijke gebieden en de Structuurvisie Landbouw. Verwacht wordt dat de groei en schaalvergroting zich zullen voortzetten, zij het in een meer gematigd tempo. Het landelijke beleid is overigens nogal vaag en vertoont hier en daar tegenstrijdigheden. Zo wordt enerzijds lokale concentratie niet gewenst geacht, anderzijds wordt uitbreiding juist in de bestaande concentratiegebieden verwacht en staat men regionaal wel concentratie voor. De regering had zich duidelijker moeten uitspreken tegen de ontwikkeling van industrieel opgezette mammoetbedrijven. De processen van schaalvergroting, intensivering en automatisering, mijns inzien de oorzaken van de problemen, worden niet ter discussie gesteld. De vraag is of de provinciale en gemeentelijke overheden bij het uitwerken van het landelijke beleid enig houvast aan dat beleid zullen hebben.

Mogelijke oplossingen

Op langere termijn zou men naar mijn mening moeten streven naar een meer extensieve grondgebonden veeveelt, passend in de biologisch organische landbouwmethode. Kleinschaligheid, decentralisatie van de voedselproductie en evenwicht tussen bodem en omgeving staan centraal in deze gedachte. Terugvoering van de mest naar de grond verdient verre de voorkeur. Daarbij kan het

kunstmestverbruik worden verminderd.

Het bestaande instrumentarium biedt over het algemeen voldoende mogelijkheden om het beleid uit te werken. Te denken valt met name aan het streekplan en het bestemmingsplan, gebaseerd op de Wet Ruimtelijke Ordening. Terwijl bij vestiging van nieuwe bio-industriebedrijven grote terughoudendheid is vereist, zou bij uitbreiding van bestaande bedrijven een maximum aan de veebezetting per hektare kunnen worden gesteld. Dit is mogelijk wanneer in een bestemmingsplan de zogenaamde bouwblokken worden gerelateerd aan de bedrijfsoppervlakte.

Ook de Relatienota kan een zinvol instrument zijn bij de integratie van landbouw en natuur- en landschapsbehoud. Andere meer beperkte mogelijkheden zijn: de milieuwetgeving, de welstandsbepaling van de Woningwet en eventueel erfbeplanting. Technische oplossingen zijn vaak erg duur en brengen vaak negatieve neveneffecten met zich meer.

Kern van de zaak is, dat plaatselijke overheden en de veehouders zelf weinig invloed kunnen uitoefenen op de gang van zaken in de bio-industrie. De ontwikkelingen worden bepaald door de invloedrijke industrieën en het landbouwbeleid op landelijk en vooral EEG-nivo. Klaagliederen over aantasting van milieu en landschap in de richting van veehouders en plaatselijke overheden hebben weinig zin en zijn vaak ook niet terecht. Het gaat er om, dat het landbouwbeleid drastisch wordt omgebogen in bovenbedoelde zin. Daarbij moeten (kleinere) boeren en milieubeschermers er voor waken niet tegen elkaar uitgespeeld te worden. Daarentegen zouden zij de handen ineen moeten slaan en invloed trachten uit te oefenen op het beleid. In bijvoorbeeld 'Het dilemma van de nationale landschapsparken' en brochures van de Werkgroep Beter Zuivelbeleid zijn al aanzetten in deze richting te vinden. ❧❧

Dit artikel is een summiere en aangepaste weergave van mijn scriptie 'Planologische aspecten van de bio-industrie', geschreven in het kader van het bijvak Planologie aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Een exemplaar van de scriptie is verkrijgbaar door overmaking van f 6,- op giro nr. 1944003 t.n.v. Jan Schreur te Groningen.

Mr. J. Schreur is sekretaris van de Stichting Noorderbreedte en is werkzaam op het Milieukundig Studie centrum van de RU Groningen.